

مهدویت در نگاه اهل سنت

۱.

مهدویت و اهل سنت

باور به مهدویت و اندیشه ظهور حضرت مهدی، برخلاف تصور عده ای، تنها اختصاص به شیعه نداشته، بلکه بخش مهمی از عقاید اسلامی به حساب می آید.

با بررسی کتابهای روایی اهل سنت، این موضوع روشن میشود که، اندیشه مهدویت جایگاه والایی نزد آنان دارد. برخی از کتابهای حدیثی اهل سنت ویژه حضرت صاحب الزمان عبارتند از:

اربعون حدیث، ابونعیم اصفهانی

البيان فی اخبار صاحب الزمان علیه السلام، محمد گنجی شافعی

العرف الوردی فی الاخبار المهدی علیه السلام، عبد الرحمان بن ابی بکر سیوطی

البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان، متقی هندی

عقد الدرر فی اخبار المنتظر، یوسف بن یحیی المقدسی الشافعی و...

درسنامه مهدویت، ج ۱، ص ۷۰؛ بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۳۷

۲

تواتر احادیث مهدویت

حدیث متواتر، حدیثی است که در همه ی طبقات سند آن، تعداد راویان به اندازه ای فراوان باشد که هیچ شک و شبهه ای در صحت آن باقی نماند.

با توجه به آنچه از صاحب نظران شیعه و اهل سنت نقل شده است، احادیث مهدویت از این دسته اند .

مشخصات چند تن از بزرگان اهل سنت، که اعتقاد به تواتر احادیث مربوط به امام مهدی دارند، به شرح زیر است:
[به ترتیب: نام، سال وفات، اسم کتاب]

ابوالحسن سجستانی، ۳۶۳ق، مناقب الشافعی

حافظ محمد بن یوسف، ۶۵۸ق، البیان فی اخبار الصحاب الزمان، باب ۱۱

شمس الدین قرطبی، ۶۷۱ق، التذکره فی أحوال الموتی و أمور الآخره

حافظ جمال الدین، ۷۴۲ق، تهذیب الکمال فی اسماء الرجال

ابن حجر عسقلانی، ۸۵۲ق، تهذیب التهذیب

ابن حجر هیتمی، ۹۷۴ق، الصواعق المحرقه و...

۳.

مشترکات شیعه و سنی در مهدویت

گرچه میان شیعه و اهل سنت، در موضوع امام مهدی و ویژگی های ایشان اختلاف نظرهایی وجود دارد، اما با این وجود اشتراکات میان این دو مذهب در موضوع مهدویت، قابل توجه است.

برخی از موضوعات مشترک مهدویت در احادیث اسلامی عبارتند از:

نسب امام

ویژگی ها و شمایل آن بزرگوار

نشانه های ظهور ایشان

خصوصیات و شرایط حاکم بر جهان، هنگام ظهور

برخی حوادث و رویدادهایی که در زمان ظهور به وقوع خواهد پیوست و...

در مباحث آینده، برای هر یک از این سرفصل ها، روایتی از کتب اهل تسنن ذکر کرده و به دفاع از عقیده مهدویت بر اساس منابع اهل سنت می پردازیم.

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۱۰۷

۴.

نسب امام مهدی علیه السلام در دیدگاه اهل سنت

امام مهدی از اهل بیت رسول الله:

در ذخائر العقبی از رسول خدا چنین نقل شده است: «اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نماند، خداوند آن روز را طولانی کند، تا اینکه یکی از فرزندان من ظهور کند که هم نام من است»

امام مهدی از نسل حضرت علی:

سیوطی در عرف الوردی نقل کرده که رسول خدا، دست امیرالمومنین را گرفت و فرمود: «از نسل این شخص، به زودی جوانی خروج خواهد کرد که زمین را پر از عدل و داد میکند...»

امام مهدی از نسل حضرت فاطمه:

ابن ماجه از ام سلمه نقل کرده که او از رسول خدا شنیده است: «مهدی از خاندان من و از فرزندان فاطمه است»
درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۸۸ و ۸۹

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۱۰۸ و ۱۱۳

۵.

ستاره ای درخشان

چهره ی نورانی که در ویژگی های اولیای الهی سراغ داریم، در کاملترین حالت، برای موعود بشریت، حجت بن الحسن ذکر شده است؛ تا جایی که درخندگی چهره ی ایشان، بر کسی پوشیده نیست.

جوینی (همچنین کنجی، شافعی، محقق اربلی) از رسول خدا چنین روایت کرده است: «مهدی از فرزندان من است، چهره اش همانند ستاره ای درخشان میباشد»

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۱۱۶

کنجی شافعی، البیان فی اخبار صاحب الزمان، باب ۷، ح ۵۰ و مقدسی، شافعی، عقد الدرر، باب ، ص ۳۸

۶.

شمایل حضرت صاحب زمان

امام مهدی، با پیشانی بلند و بینی کشیده توصیف شده اند و این ویژگی، در احادیث اسلامی فراوان آمده است.

صنعانی از رسول الله چنین نقل کرده است: «مهدی، کشیده بینی و پیشانی بلند است.» (۱)
کنجی شافعی از رسول خدا در توصیف شمایل امام مهدی روایت کرده است: «در گونه اش، خالی مشکی است...»
(۲)

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت _ ص ۱۱۸

۱. صنعانی، المصنّف، ح ۲۰۷۷۳

۲. کنجی شافعی، البیان فی أخبار صاحب الزمان، باب ۱۸، ح ۵۱

.۷

ظهور در چهل سالگی

جوینی از رسول خدا چنین نقل کرده است: «... مهدی از فرزندان من است، در سن چهل سالگی برانگیخته خواهد شد...» (۱)

قطب راوندی نیز اینگونه نقل کرده است: «نشانه قائم ما هنگام خروج این است که، از لحاظ سن، کهنسال؛ ولی از نظر چهره، جوان است. تماشاگر وی گمان میبرد که او چهل ساله یا نزدیک به آن است...» (۲)

در برخی از روایات نیز بدون اشاره به سن حضرت هنگام ظهور، تنها به جوان بودن ایشان اشاره شده است.

درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۹۰

۱. جوینی، فرائد السمطین، ج ۲، ح ۵۶۵

۲. راوندی، الخرائج و الجرائح، ج ۳، ص ۱۱۷۰

.۸

هم نام رسول الله

اهل سنت و شیعه اتفاق نظر دارند که حضرت مهدی، هم نام رسول خدا است. (۱)

حتی در بعضی روایات به نام آن حضرت تصریح شده است؛ چنانکه ابن مسعود از پیامبر اکرم اینگونه نقل کرده است: «اسم المهدی م.ح.م.د.» (۲)

درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۹۱

۱. مقدسی شافعی، عقد الدرر، ص ۵۵

۲. جلال الدین سیوطی، الحاوی للفتاوی، ص ۸۸

۹.

حتمی بودن ظهور

تأکید بر حتمی بودن ظهور موعود اسلام، مضمون بسیاری از احادیث اسلامی است که به صورتهای گوناگون بیان شده است؛ گاهی چنین آمده: «اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نماند، چنین موعودی خواهد رسید.» و گاهی با تأکید زیاد گفته شده که: «هرگز روزگاران به پایان نخواهد رسید، مگر اینکه مهدی موعود علیه السلام ظهور کند.» (۱)

ترمذی از رسول خدا چنین نقل میکند: «دنیا به پایان نخواهد آمد تا آنکه مردی از اهل بیت من که همانام من نیز هست، بر عرب حاکم شود.» (۲)

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۱۲۰

۱. ابن ابی شیبہ، الکتاب المصنّف، ح ۱۹۴۸۷

۲. ترمذی، الجامع الصحیح، ح ۲۲۳۰

۱۰.

آن زمان که مردم ناامید شوند...

داود ابن کثیر الرقی میگوید: به حضرت صادق، عرض کردم: این موضوع (ظهور) برای ما طولانی شد تا آنجا که سینه های ما تنگ شده است... حضرت فرمود: «هنگامی که ناامیدی از فرج ما بیش از همه چیز شد... منادی از آسمان به اسم قائم ندا خواهد داد» ...

الغیبة نعمانی، ص ۱۸۶، ح ۲۹

۱۱.

محل ظهور حضرت مهدی

درباره نقطه آغاز ظهور حضرت مهدی و پیوستن یاران خاص به ایشان، احادیث فراوانی ذکر شده است. وجه اشتراک این روایات در بین شیعه و اهل سنت، این است که ظهور آن حضرت از مکه (۱) و از کنار کعبه خواهد بود.

رسول گرامی اسلام فرمودند: «دسته هایی از عراق و بزرگانی از شام، به سوی مهدی می آیند و با او میان رکن و مقام بیعت میکنند...» (۲)

درسنامه مهدویت، ج ۱ ص ۹۴؛ ۱-الغیبه نعمانی ص ۳۱۳؛ ۲-نعیم بن حماد، الفتن، بخش ۴ ص ۲۴۲

.۱۲

فرشتگان به یاری او می شتابند

از جمله موضوعات مشترک بین شیعه و سنی، نزول فرشتگان برای یاری حضرت مهدی هنگام ظهور است. ابونعیم، از امیرالمومنین نقل میکند: «مهدی خروج خواهد کرد و خداوند به وسیله سه هزار فرشته وی را یاری میکند...»

کنجی شافعی، البیان فی أخبار صاحب الزمان، باب ۱۹، ص ۸۴

.۱۳

زیباترین نماز

یکی از حوادث بسیار مهم در عصر ظهور، بازگشت حضرت عیسی است. به این رخداد در روایات بسیاری اشاره شده است.

رسول گرامی اسلام فرمودند: «مهدی میبیند که عیسی فرود آمده و گویا آب از موهایش میچکد. پس به او می‌گوید: جلو برو و به نماز بایست؛ عیسی پاسخ میدهد: نماز برای تو، به پا شده و آنگاه پشت سر مهدی به نماز می ایستد...»

مقدسی شافعی، عقد الدرر، ص ۲۹۲

.۱۴

از همه جا به یاری او می آیند

یاران امام از صنف و نژاد خاصی نیستند؛ بلکه از گروهها و نژادهای گوناگون و از سرتاسر جهان هستند. مردمی که به یاری امام می شتابند، «من أقالیم الأرض» و «من أقصى البلاد» (۱) هستند. از عجم و عرب، از شام و مصر و از جاهای مختلف می باشند.

پیامبر اکرم میفرماید: « [بعد از اعلام برخی از حوادث آینده] ...ای مردم! بهترین از امت پیامبر، بر شما حکمرانی کرده، پس در مکه به وی ملحق شوید که او مهدی است... که بزرگان شام و مانند آنها و نجیبان مصر و گروههایی از مشرق زمین و مانند آنان به سوی مهدی آیند تا به مکه رسیده و با وی در میان رکن و مقام بیعت کنند...» (۲)

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۱۲۴

۱. صحیح، جعفر بن محمد حضرمی، الأصول الستة عشر، ص ۶۴

۲. سیوطی، الحاوی للفتاوی، ص ۹۸

۱۵.

عددی شگفت انگیز

عدد یاران خاص امام زمان، در روایات اسلامی به تعداد یاران پیامبر در جنگ بدر (۳۱۳ نفر) ذکر شده است و این موضوع در احادیث شیعه و سنی، منعکس شده است.

امّ مسلمه نقل کرده است که پیامبر فرمود: «میان رکن و مقام با مردی بیعت میشود؛ تعداد بیعت کنندگان به تعداد حاضران جنگ بدر است و آنگاه گروههایی از عراق و برجستگان شام پیش وی می آیند...» (۱)

در تعدادی دیگر از روایات، شمار یاران امام را تا ده هزار نفر (۲) و گاه تا پانزده هزار (۳) هم ذکر کرده اند. البته این نوع از احادیث نشان دهنده سیر گردهمایی یاران حضرت می باشند.

۱. سیوطی، الحاوی للفتاوی، ج ۲، ص ۷۳

۲. عیاشی، تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۳۴

۳. ابن طاووس، الملاحم و الفتن، اصفهان، مؤسسه صاحب الامر، ص ۱۳۸

۱۶.

مردم بی پناه

در روایت های اسلامی بر این موضوع تأکید شده است که از شرایط اجتماعی ظهور حضرت مهدی، احساس بی پناهی مردم است؛ آنها همه درها را بسته می بینند و توان گرفتن حق خودشان را ندارند؛ از این رو، حالت یأس و بی پناهی برای مردم پدید می آید.

صنعانی از پیامبر اکرم نقل می کند: «بلایی دامنگیر این امت خواهد شد که مردم پناهگاهی نمی یابند که از شر این ظلم، بدان پناه آورند؛ که خداوند (در این هنگام) مردی از خاندان من را خواهد فرستاد...»

صنعانی، المصنّف، ح ۲۰۷۷۰

۱۷.

فراگیر شدن ستم

فراگیر شدن ستم پیش از ظهور امام مهدی، یکی از امور مشهوری است که کمتر می توان حدیثی مربوط به امام مهدی را یافت که این موضوع، به گونه ای در آن منعکس نشده باشد. نکته قابل توجه در این احادیث، بکارگیری واژه «مِلَّت» می باشد؛ از این واژه چنین به دست می آید که سرتاسر جامعه بشری، مملو از ظلم و ستم می شود و نمی توان جایی را سراغ گرفت که به این درد مبتلا نشده باشد.

ابی داوود از رسول خدا چنین نقل کرده است: «اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نمانده باشد، خداوند یکی از اهل بیت مرا خواهد فرستاد تا آن را پُر از عدالت نماید؛ آنگونه که از ستم پُر شده...»

ابی داوود، سنن، ح ۴۲۸۲

۱۸.

فتنه هایی در آستانه ظهور

پیش از آمدن امام و ظهور آن حضرت، فتنه هایی سنگین، فراگیر و شکننده، دنیا را در بر می گیرد؛ هم چون گرما و سرما وارد همه ی خانه ها می شود و هیچ کس از آسیب آنها در امان نمی ماند.

در این شرایط انسان ها با تمام وجود، نیازمندی خود به ظهور منجی عدل گستر را لمس کرده و برای آمدن او به درگاه خداوند استغاثه می کنند.

رسول خدا فرمودند: «بعد از من فتنه هایی پدید خواهد آمد؛ ... در پی آنها فتنه های جدیدتری به وجود خواهد آمد که هرگاه تصور شد در حال از بین رفتن است، دوباره ظاهر می شود؛ تا آن جا که به درون تمام خانه های اعراب خواهد رسید و دامن گیر هر مسلمانی خواهد شد و این ادامه دارد تا یکی از خاندان من ظهور کند»

۱۹.

سفیانی، نشانه ظهور

از نشانه های ظهور مهدی موعود، قیام شخصی با عنوان سفیانی است. در برخی از احادیث اهل سنت نیز به صراحت از آن به عنوان یکی از نشانه های خروج امام مهدی یاد شده است. از جمله در کتاب های:

الحاوی للفتاوی، ص ۸۰

عقد الدرر، ص ۷۶

کنز العمال، ج ۱۱، ص ۲۷۳

پیامبر اکرم فرمودند: «مردی (به نام سفیانی) از دمشق خروج میکند و... مردی از اهل بیتم (نیز) خروج میکند. خبر به سفیانی میرسد؛ او با لشگری به سوی او می‌رود... تا به بیابانی میرسند و در آنجا فرو می‌روند و جز یک نفر که خبر آن را می‌آورد کسی نجات نمی‌یابد»

مستدرک حاکم، ج ۴، ص ۴۷۸ و ۵۶۵

۲۰.

ندای آسمانی

منظور از ندای آسمانی، صدایی است که به هنگام ظهور امام مهدی، همه مردم آن را از آسمان میشنوند. اصل روایات مربوط به ندای آسمانی که مردم را به پیروی از امام مهدی دعوت و او را با نام خود و پدر بزرگوارش یاد میکنند، در منابع شیعه و اهل سنت، فراوان (در حد تواتر) آمده است.

رسول خدا می‌فرمایند: «در ماه محرم بانگی از آسمان برآید؛ بدین مضمون که برگزیده خداوند فلان است، پس سخنش را بشنوید و از وی پیروی کنید.» (۱)

از امیرالمومنین نیز چنین نقل شده است: «هنگامی که بانگ برآورنده، از آسمان بانگی برآورد که حق در آل محمد است، در این هنگام مهدی ظهور خواهد کرد...» (۲)

۱. نعیم بن حماد، الفتن، ص ۲۳۶، ح ۹۳۱؛ ۲. ابن المنادی، الملاحم، ص ۱۹۶، ح ۱۴۳

خسف در بیداء

واژه «خسف» به معنای فرو رفتن و پنهان شدن است و «بیداء» نام سرزمینی بین مکه و مدینه است. منظور از این نشانه این است که سفیانی با لشکری عظیم، به قصد جنگ با حضرت مهدی عازم مکه میشود. آنان در بین مکه و مدینه و در محلی معروف به «بیداء»، به گونه ای معجزه آسا در زمین فرو میروند.

رسول اکرم فرمودند: «گروهی از شام به سوی او برانگیخته میشوند؛ چون به منطقه بیداء میرسند، به زمین فرو برده میشوند»

درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۹۳؛ طبرانی، المعجم الاوسط، ج ۲، ص ۳۵

قتل نفس زکیه

کشته شدن «نفس زکیه» که فردی بیگناه و پاک است، از دیگر نشانه های ظهور است که در روایات اهل سنت و شیعه از آن نام برده اند.

ابن ابی شیبه از پیامبر نقل میکند: «مهدی ظهور نخواهد کرد، مگر آنکه نفس زکیه کشته شود؛ پس آن هنگام آسمانیان و اهل زمین بر آنان (قاتلها) غضب میکنند و به دنبال آن، مردم به حضور مهدی آیند... و او زمین را پر از عدل و داد میکند»

ابن ابی شیبه، المصنّف، ج ۸؛ «کتاب الفتن»، ص ۶۷۹؛ درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۹۳

یاران قدرتمند

یاران حضرت، مردانی جنگ آور و دلیرند؛ دلهایی چون فولاد داشته و از زیادی دشمن، ترسی ندارند؛ آنها ایمان به هدفی والا دارند؛ اراده جنگیدن همراه با شجاعتی مثال زدنی، باعث می شود راهی میدان نبرد شوند؛ جرات رویارویی با مرگ و عشق به شهادت دارند.

ابونعیم نقل کرده است که حضرت امام باقر فرمودند: «خداوند در دل‌های دوستداران و پیروان ما چنان هیبتی قرار میدهد که وقتی قائم، مهدی ظهور نماید، هر کدام از شمشیر برنده تر و از نیزه تیزترند»
القندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع الموده، ص ۵۳۸؛ تاریخ پس از ظهور، ص ۲۹۹

۲۴.

شبهه به پیامبر، در سیرت و صورت

امام مهدی که از نظر ظاهری شبهه‌ترین افراد به رسول اکرم است، در عمل و سیره رفتاری نیز، شبهه‌ترین افراد به آن حضرت است. مبارزه با بدعتها، از بین بردن سنت‌های ناپسند و ناروا و برهم زدن برخی عادات و آداب غلط، که متداول و معمول شده است، بخشی از این سیره خواهد بود.

پیامبر اکرم می‌فرماید: «مردی از خاندان من ظهور میکند که بر سنت من رفتار خواهد کرد و خداوند، برکت را از آسمان بر وی فرود خواهد آورد»

مقدسی شافعی، عقد الدرر، باب ۱، ص ۴۱

۲۵.

عدالت گستری حکومت ولی عصر

براساس روایات فراوانی از شیعه و سنی، اجرای عدالت از مهمترین اهداف قیام حضرت مهدی است. این فضا در روایات چنان جذاب و فراموش‌ناشدنی ترسیم شده است، که انسان را به فکر و امیدوار می‌دارد که اصلاً جهان برای رسیدن به این نقطه باقی مانده است.

فراوانی این حدیثها در منابع اهل سنت، به اندازه ای است که نمی‌توان همه منابعی را که به این موضوع اشاره کرده اند، در اینجا ذکر کرد؛ برای همین به ذکر چند مورد بسنده می‌کنیم:

صنعانی، المصنّف، ج ۱۱، ح ۲۰۷۷۰

نعیم بن حماد، الفتن، ح ۹۸۵-۹۸۶

احمد بن حنبل، مسند، ج ۳، ص ۱۷، ح ۲۷-۲۸ و ۷۰

ابی داوود، سنن، ح ۴۲۸۲

درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۹۵

۲۶.

رفاه و آسایش عمومی

عصر حاکمیت امام مهدی، در واقع همان مدینه فاضله اسلامی و عصر رفاه و آسایش همگانی است؛ به گونه ای که دیگر نیازمندی در جامعه پیدا نمیشود و این موضوع به دلیل توزیع عادلانه ثروت ها و منابع طبیعی است. پیامبر اکرم می فرماید: «مهدی در امت من خواهد بود... مردم در آن دوره به چنان نعمتی دست یابند که در هیچ دوره ای چنین متنعم نشده باشند»

ابن ماجه قزوینی، سنن، ح ۴۰۸۳؛ درسنامه مهدویت، جلد ۱، ص ۹۶

۲۷.

امنیت همه جانبه و عمومی

از ویژگی های مهم جامعه عصر ظهور، امنیت فراگیر و همگانی در کل کره زمین است. (۱)
امام باقر در این باره میفرماید: «به خدا سوگند! [پاران مهدی] آن اندازه می جنگند، تا خدا به یگانگی پرستیده شود و به او شرک نوزند، تا آنجا که پیرزنی سالخورده و ناتوان، از این سوی جهان به آن سوی جهان رهسپار میشود و کسی متعرض او نمیگردد.» (۲)

۱ - مقدسی شافعی، عقد الدرر، ص ۲۰۷؛ ۲- طبرانی، المعجم الکبیر، ج ۸، ص ۱۷۹

۲۸.

اوج بی نیازی در عصر ظهور

هرچند در عصر ظهور نعمت های مادی به حد نهایی خود می رسند، اما در این میان برکات معنوی و روحی نیز وجود دارد که ارزش آنها بسیار بیشتر از بهره های مادی است؛ از جمله آنها حس بی نیازی مردم در دوره امام مهدی است که در احادیث زیادی بر آن تأکید شده است.

پیامبر اکرم می فرماید: «شما را به مهدی بشارت می دهم... [به هنگام ظهور او] خداوند دل های امت محمد را سرشار از بی نیازی می کند...»

۲۹.

دجال

دجال در لغت به معنای «روغن مالی کردن» یا «روشن کردن چیزی که باطن آن بی ارزش باشد» است و در اصطلاح به «فرد بسیار دروغگو، منافق و فریبکار» گفته می‌شود. به موضوع دجال در کتب شیعه بسیار مختصر و مجمل پرداخته شده و احادیث کمی آمده است؛ مفصل ترین حدیث را در "جلد دوم کتاب کمال الدین، صفحه ۵۲۵ و ۵۲۸" می‌توان دید.

اما در منابع اهل سنت، احادیث فراوانی از دجال، صفات، ویژگیها، خصوصیات ظاهری و قتل عام او مطرح شده است؛ مثلاً در "صحاح سته" احادیث فراوانی درباره دجال یافت می‌شود، که بیشتر آنها از حیث سند، ضعیف و از حیث محتوی، قابل جمع نیست!

به عنوان مثال از عایشه نقل شده: «شنیدم رسول خدا در نمازهایش از فتنه دجال به خدا پناه می‌برد.» از پیامبر نقل شده است: «همراه دجال، غذا و شراب است»

صحیح بخاری، ج ۸، ص ۱۰۳؛ سنن ابن ماجه، ج ۲، ح ۴۰۷۳

۳۰.

مشرقی‌ها زمینه سازان حکومت حضرت مهدی

از موضوعات مشترک بین شیعه و اهل سنت، خروج گروهی از مشرق و زمینه سازی برای حکومت ولی عصر است. رسول گرامی اسلام فرمودند: «مردمی از مشرق خروج و زمینه را برای [حکومت] مهدی فراهم می‌کنند.» (۱)

امیرالمومنین از رسول گرامی اسلام روایت می‌کند که فرمود: «مردی از آن طرف رود (شاید مراد دجله یا فرات باشد) خروج می‌کند که به او «حارث بن حرّاث» گویند. پیشرو لشگرش مردی است به نام «منصور» که زمینه را برای حکومت آل محمد فراهم می‌کند، همانگونه که قریش برای رسول خدا فراهم کردند. بر هر مؤمنی واجب است او را یاری کند، (یا آنکه گفته): "دعوتش را اجابت کند." (۲)

۱. الفتن، باب خروج المهدی، ح ۴۰۸۸، ص ۱۳۶۸؛ ۲. سنن ابی داود، کتاب المهدی، ح ۴۲۹۰

اسلام، دینی که با ظهور مهدی جهانی می‌شود.

از موضوعات مشترک بین شیعه و اهل سنت، غلبه اسلام بر دیگر ادیان، در عصر ظهور است. فخر الدین رازی، در تفسیر آیه ۳۳ سوره توبه، از ابوهریره نقل کرده است که این آیه، وعده الهی است بر این که خدای متعال، اسلام را بر همه آیین‌ها پیروز خواهد کرد و این اتفاق، به هنگام نزول عیسی تحقق می‌یابد. (۱)

قندوزی نیز در تفسیر آیه یاد شده، از امام صادق روایت می‌کند: «به خدا قسم، تا زمان خروج مهدی، تأویل این آیه فرا نمی‌رسد.» (۲) پیامبر اکرم می‌فرمایند: «... اگر بیش از یک روز از عمر دنیا باقی نمانده باشد، خداوند آن روز را به اندازه ای طولانی می‌کند تا فرزندم مهدی در آن ظهور کند... و فرمان‌روایی اش شرق و غرب عالم را در برگیرد.» (۳)

درسنامه مهدویت، ج ۱، ص ۹۷؛ ۱- رازی، التفسیر الکبیر، ج ۸، ص ۴۲؛ ۲- قندوزی، ینابیع الموده، جز سوم، ص ۴۸۰؛ ۳- فرائدالسمطین، ج ۲، ص ۳۱۲، ح ۵۶۲

زمین هرگز از حجت الهی خالی نخواهد بود.

این حدیث در کتاب صحیح مسلم نقل شده است که رسول الله فرمودند: «هرکس دست از اطاعت امامی بردارد و از او خلع بیعت نماید، در روز قیامت بدون حجت به دیدار حق خواهد رفت، و هرکس در زمان مرگش طاعت امامی را بر گردن نداشته باشد، به مرگ جاهلی مرده است.» (۱)

مجموعه احادیثی که با تعبیر بالا ذکر شده و امام را به عنوان حجت خدا معرفی می‌کند، گویای حقیقتی است که ریشه در قرآن کریم دارد: «لَيْتَلَّا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ؛ تا مردم پس از رسولان، به خدا حجت و عذر و بهانه ای نداشته باشند.» (۲)

این دسته از روایات که با عبارات مختلف نقل شده اند، ضرورت امامت و اهمیت وجود و حضور او در زمین و در میان مردم را بیان می‌کنند. (۳)

۱- الامام مسلم، صحیح مسلم، با شرح امام نووی، ج ۱۲، ص ۲۴۰؛ ۲- سوره نساء/۱۶۵؛ ۳- حجت موجه، ص ۱۵۵

آیا مهدی متولد شده است؟

با وجود دیدگاه های مشترک میان شیعه و اهل سنت در مسئله مهدویت، که پیش تر به آن پرداخته شد، باید گفت: این دو جریان در برخی موارد، آرای متفاوتی نیز دارند و خوب است این موارد نیز مانند موارد مشترک، شناخته شوند. یکی از تفاوتها این است که اهل سنت به دنیا آمدن آن حضرت را نپذیرفته اند و بر این باورند که مهدی موعودی که در احادیث اسلامی به آن نوید داده شده، هنوز متولد نشده بلکه در آخرالزمان به دنیا خواهد آمد.

با این وجود برخی از علمای اهل سنت، تاریخ تولد حضرت ولی عصر را دقیقا همانند علمای شیعه در ۱۵ شعبان ۲۵۵ هجری نوشته اند که اسامی چند تن از آنها بیان می کنیم:

ابوبکر احمد بن حسین بیهقی، (متوفای ۴۵۸). المهدی الموعود المنتظر، ج ۱، ص ۱۸۲

ابن خلکان، (متوفای ۶۸۱)، وفيات الاعیان، ج ۴، ص ۱۷۶

ابوالولید محمد ابن شحنه ی حنفی، (متوفای ۸۱۵)

عبدالوهاب شعرانی شافعی، (متوفای ۹۷۳)

سلیمان بن ابراهیم القندوزی (م ۱۲۹۴ ه.ق)، در ینابیع الموده، ج ۲، ص ۵۴۳، آورده است

«ولادت قائم شب پانزدهم شعبان سال ۲۵۵ در شهر سامرا بوده است»

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۲۰۳؛ نوید امن و امان، ص ۲۳۸

۳۴.

مهدی پسر کیست؟

از موضوعات دیگری که بیشتر اهل سنت و شیعه، درباره آن اختلاف نظر دارند، نام پدر امام مهدی است. ریشه این تفاوت دیدگاه، به برخی از روایاتی برمی گردد که در برخی از کتابهای حدیثی اهل سنت نقل شده است، که بر اساس آنها، پدر امام مهدی، هم نام پدر رسول خدا است.

با توجه به این موضوع در این پیام به بررسی بزرگانی از علمای اهل سنت که تصریح کرده اند حضرت مهدی فرزند بلافضل امام حسن عسکری است، پرداخته و در پیام بعدی به بررسی احادیث «اسم ابیه اسم ابی» خواهیم پرداخت فهرست برخی از بزرگان علمای اهل سنت که تصریح کرده اند حضرت مهدی فرزند بلافضل امام حسن عسکری می باشد:

حافظ ابو محمد بلاذری، (متوفای ۳۳۹ ه)، استقصاء الافحام، ص ۱۱۹

علی بن حسین مسعودی، (متوفای ۳۴۶ ه)، مروج الذهب، ج ۲، ص ۴۴۱؛ التنبیه و الاشراف، ص ۱۹۸

یحیی بن سلامه خصکفی شافعی، (متوقای ۵۵۳ ه)، تذکره ی ابن جوزی، ص ۳۲۷
شمس الدین یوسف بن قزاغلی حنفی، معروف به سبط ابن جوزی، (متوقای ۶۵۴ ه)، تذکره الخواص، ص
عزالدین علی ابن اثیر، (متوقای ۶۳۰ ه)، کامل ابن اثیر، ج ۱۲، ص ۱۲۹
...و

بررسی تطبیقی مهدویت در روایات شیعه و اهل سنت، ص ۲۰۵

۳۵

مهدی پسر کیست؟ (بررسی احادیث «اسم ابیه، اسم ابی»)

در ادامه پیام قبل، در این شماره به بررسی احادیث گروه دوم رسیده ایم؛
در دسته‌ای از احادیث اهل سنت که تعداد اندکی از مجموع روایات مهدویت را به خود اختصاص داده است، این
جمله آمده که «و اسم ابیه، اسم ابی» که ما به دو حدیث از آنها اشاره می‌کنیم:
حدیث (۱) از عبدالله بن مسعود نقل شده که گفته است: رسول خدا فرمود:
«لا تذهب الدنيا حتى يملك العرب رجل من أهل بيتي يواطئ اسمه اسمي و اسم أبیه اسم ابی» (۱)
حدیث (۲) ابو داود از زر بن عبدالله نقل کرده که رسول خدا فرموده است:
«لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يبعث فيه رجلا من أهل بيتي، يواطئ اسمه اسمي و اسم
أبيه اسم أبي يملأ الأرض قسطا و عدلا، كما ملئت ظلما و جورا» (۲)
این مطلب به دلایلی مردود است:

اولا در اکثر روایات اهل سنت این جمله وجود ندارد.

ثانیا در روایت معروف ابن ابی لیلی می‌خوانیم: «اسمه اسمی و اسم أبیه اسم ابنی»

ثالثا روایات متواتر از طریق اهل بیت گواهی می‌دهند که نام پدرش «حسن» است.

رابعا در بعضی از روایات اهل سنت نیز تصریح شده که او فرزند امام حسن عسکری است.

خامسا کنجی شافعی در کتاب «البیان فی اخبار صاحب الزمان» تأیید کرده است که بر اثر اشتباه در نقطه گذاری
به این صورت در آمده است.

برای توضیح بیشتر در این زمینه به کتاب «منتخب الاثر» صفحات ۲۳۱ تا ۲۳۶، باب ۱۱، و کتاب نورالابصار،
مراجعه فرمائید.

۳۶.

طول عمر امام مهدی

یکی از موضوعاتی که بیهوده و فقط برای زیاد کردن فاصله بین اهل سنت و شیعه در گذشته و حال مطرح شده است، مسأله طول عمر حضرت ولی عصر است. دلایل طول عمر حضرت با توجه به منابع اهل سنت:

تصریح این آیه: «فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا؛ درنگ نوح در میان قومش، نهصد و پنجاه سال بوده است.» (عنکبوت/ ۱۴)

روایت نقل شده در صحیح بخاری، مبنی بر اینکه دجال در زمان پیغمبر زنده بوده و در آخرالزمان ظاهر می‌شود. (بخاری، صحیح، ج ۹، ص ۱۳۳)

عمر بسیار طولانی حضرت خضر، حضرت ادريس و حضرت عیسی

کنجی شافعی درباره طول عمر آن حضرت بابی را با عنوان «فی الدلالة علی جواز بقاء المهدی حیا» اختصاص داده است و هرگونه استبعاد در مورد طول عمر آن حضرت را منتفی دانسته است. (ابوعبدالله محمد کنجی شافعی، البیان فی اخبار صاحب الزمان، تحقیق، حمد الفتلاوی، ص ۹۷)

درسنامه مهدویت، ج ۱، ص ۷۶

۳۷.

امام مهدی، فرزند امام حسن یا امام حسین؟

در ادامه مباحث مطرح شده، به تفاوت دیگری می‌رسیم که به اعتقاد برخی از اهل سنت، مبنی بر اینکه ایشان از اولاد امام حسن مجتبی هستند، برمی‌گردد. پژوهش‌های انجام شده در کتاب‌های اهل سنت نشان دهنده وجود تنها یک حدیث در این مورد است، که در سنن ابوداود سجستانی آمده است: حضرت علی - در حالی که به فرزندش حسن نگاه می‌کرد - گفت: «به درستی که این فرزندم آقا و سرور است، همانگونه که پیامبر او را چنین نامید؛ و از صلب او مردی متولد می‌شود که به نام پیامبرتان نامیده می‌شود و در خلقت شبیه او است...» (۱)

در نقد حدیث آمده است:

اختلاف در نقل حدیث از ابوداود: جزری شافعی (م ۸۳۳ هـ) آن را از ابوداود نقل کرده؛ ولی به جای «حسن»، «حسین» ثبت کرده است. (۲)

حدیث از نظر سند، منقطع است؛ چون آخرین راوی حدیث، دو سال قبل از پایان خلافت عثمان متولد شده است. سند حدیث مجهول است: ابوداود گوید: «از هارون بن مغیره برایم حدیث شد.» و معلوم نیست او چه کسی بوده است.

این حدیث، با روایات دیگر نقل شده از اهل سنت که امام مهدی را از نسل امام حسین می داند، در تعارض آشکار است.

احتمال تصحیف: احتمال تغییر یافتن «حسین» به «حسن» وجود دارد. (۳)

۱- سنن ابو داود، ج ۴، ح ۴۲۹۰؛ ۲- المناقب فی تهذیب اسنی المطالب، ص ۱۶۵-۱۶۸؛ ۳- امام مهدی در احادیث شیعه و سنی، ص ۹۲

.۳۸

امام مهدی، فرزند امام حسین

در پیام قبل به رد حدیثی از اهل سنت، مبنی بر اینکه امام مهدی فرزند امام حسن هستند، پرداختیم؛ در این پیام اثبات می کنیم که اهل سنت بر این باورند که امام مهدی، فرزند امام حسین است.

نعیم بن حماد در الفتن آورده است که علی بن ابیطالب فرمودند: «مردی از فرزندان امام حسین قیام خواهد کرد که نامش همانند نام رسول الله است، ساکنان آسمان و زمین، از قیامش خوش حال خواهند شد...»

نعیم بن حماد، الفتن، ص ۴۷۳

برخی از منابع حدیثی علمای اهل سنت که تصریح کرده اند حضرت مهدی فرزند امام حسین می باشد، عبارتند از:

کنجی شافعی، البیان فی اخبار صاحب الزمان، ص ۵۶ - ۵۷، باب نهم، ح ۳۴

مقدسی شافعی، عقد الدرر، باب اول، ص ۴۵ - ۴۶

ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۲۸۲

المنار المنیف، ابن قیم، ح ۳۲۹، ص ۱۴۸

القول المختصر، ابن حجر، ج ۴، ص ۳۷

.۳۹

یکی از عنوان هایی که در احادیث شیعه و سنی فراوان آمده، این است که رسول خدا فرمود: «بعد از من، دوازده خلیفه خواهد آمد، و با وجود این خلیفه های دوازده گانه، اسلام در عزت و عظمت می باشد»

بخاری، صحیح، «کتاب الاحکام»، باب ۵۲، ح ۷۲۲۲

برخی از بزرگان اهل سنت که به صراحت به دوازده امام اشاره نموده اند، عبارتند از:

حافظ حنفی قندوزی، ینابیع الموده، باب ۹۳، ص ۴۸۷ و باب ۹۴، ص ۴۹۴

شیخ الاسلام حمّوی شافعی، فرائد السمطین، ج ۲، ص ۱۳۳ و ج ۲، ص ۳۲۱.

شعرانی شافعی مصری، الیواقیت و الجواهر، ج ۲، المبحث الخامس و الستون.

محمد صبان، اسعاف الراغبین، حاشیه نور الابصار، ص ۱۴۱

عدوی حمزاوی مالکی مصر، مشارق الانوار، الفصل الثانی فی المهدی ...، ص ۱۱۲

.۴۰

مشهورترین واژه در بین اهل سنت

یکی از مشهورترین القاب حجت بن الحسن عسکری، مهدی است؛ «مهدی»، اسم مفعول و به معنای هدایت شده است؛ کلمه «مهدویت» نیز برگرفته از همین ریشه است. این واژه در بین اهل سنت، از شهرت بیشتری برخوردار است؛ به گونه ای که آن حضرت بیشتر با این واژه در نزد آنها شناخته می شود. در کتاب های اهل سنت نیز این لقب فراوان آمده است؛ از جمله در:

الصنعانی، المصنف، ج ۱۱، ح ۲۰۷۷۳

سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۳۰، ح ۴۰۸۵ تا ۴۰۸۸

سنن ابو داود، ج ۴، ص ۱۰۷، ح ۲۴۸۵

گفتنی است که لقب «مهدی»، بیشتر درباره آن حضرت در دوره بعد از ظهور و قیام و لقب «قائم»، در دوره قبل از ظهور و قیام استفاده شده است.

۴۰ پیام مهدویت در نگاه اهل سنت هم در این شماره به پایان رسید. در این سری پیام ها سعی ما بر این بود تا با بیان شباهت های بین شیعه و اهل سنت در حوزه مهدویت، پیوند محکم تری بین این دو گروه برقرار کرده و قدمی محکم در جهت تعجیل ظهور برداریم. آنچه که باید بدانیم این است که برای طی کردن مسیر و رسیدن به ظهور، نیازمند وحدت و همراهی همه مسلمانان با هم هستیم.

